

BÖLÜM 18

YOĞUN BAKIMDA COVID-19 VE KARACİĞER YETMEZLİĞİ

Deniz Güncel TURAL¹

1. GİRİŞ

COVID-19 enfeksiyonu, virüsün ilk kez ortaya çıktığı aralık 2019'dan beri özellikle yaşlı ve yandaş hastalıkları olan bireyler olmak üzere tüm dünya popülasyonunda çok yönlü problemler oluşturmuştur. Bulaş hızı ve bulaş yolu, salgının hızla yayılmasına sebep olup, morbidite ve mortalite oranları global bir halk sağlığı problemine dönüşmüştür. COVID-19 enfeksiyonunda alt ve üst solunum yolu tutulumu sonucu görülen semptomlar ön planda olmasına rağmen, diğer organların da bu enfeksiyondan etkilenebildiği gösterilmiştir. Karaciğerin COVID-19 enfeksiyonu sırasında %14,8 ile %53 arasında hasarlandığı ve olumsuz etkilenen ekstrapulmoner organların başlıcalarına örnek olarak verilebileceği de birçok farklı çalışma ile gösterilmiş olup nedenleri ve tedavisi konusunda araştırmalar devam etmektedir (1). Çalışmaların ve klinik tecrübelerimizin ışığında COVID-19 enfeksiyonu ile ilişkili karaciğer hasarının mekanizmalarını tanımlayabilmek, yetmezliğin şiddeti ve sonuçları hakkında bilgi sahibi olmak ve özellikle yoğun bakım basamağında hasta yönetimini ele alabilmek bu bölümde amacımız olmaktadır. Bölümle ilgili anahtar noktalara Tablo 1'de değinilmiştir.

COVID-19'daki karaciğer tutulumu, enfeksiyonun seyri ve tedavisi sırasında meydana gelen herhangi bir karaciğer hasarı olarak tanımlanmıştır ve çalışmalarda AST(aspartat aminotransferaz), ALT(alanin aminotransferaz) veya bilirubin değerlerinde artış ile değerlendirilmiştir. Akut karaciğer hasarı terimi ise hepatik sentez fonksiyonlarında hayati değişiklikler ve ensefalopatiyi ifade etmek için kullanılmaktadır. COVID-19'da karaciğer hasarının sınıflandırılması, uluslararası bir konsensus olmaması nedeniyle sistematik hale

¹ Uzm. Dr., SBÜ Van Eğitim ve Araştırma Hastanesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği
guncelugras@hotmail.com

KAYNAKLAR

1. Zhang C, Shi L, Wang FS. *Liver injury in COVID-19: management and challenges*. *Lancet Gastroenterol Hepatol* 2020; 5: 428-430 DOI: 10.1016/S2468-1253(20)30057-1
2. Spearman CW, Aghemo A, Valenti L. *COVID-19 and the liver: a 2021 update*. *Liver International* 41(9), 1988-1998.
3. Kulkarni, AV., Kumar P., Tevethia, HV., et al. *Systematic review with meta-analysis: liver manifestations and outcomes in COVID-19-19*. *Alimentary pharmacology & therapeutics*, 52(4), 584-599.
4. K Luo, Y Chen, J Yang, et al. – *Liver Injury and Elevated Levels of Interleukin-2 Receptor, and Interleukin-6 Predict the Severity in Patients With COVID-19*. *Frontiers in Public Health*, 2021
5. Gomez-Mesa JE, Galindo-Coral S, Montes MC. *Thrombosis and coagulopathy in COVID-19*. *Current problems in cardiology*, 46(3), 100742.
6. Sonzogni A, Previtali G, Seghezzi M et al. *Liver histopathology in severe COVID-19 respiratory failure is suggestive of vascular alterations*. *Liver International* 2020, 40.9: 2110-2116. 2020.
7. Li, D., Ding, X., Xie, M., et al. *COVID-19-associated liver injury: from bedside to bench*. *Journal of Gastroenterology*, 56(3), 218-230.
8. Lagana, S., Kudose, S., Iuga, A. C., et al. *Hepatic pathology in patients dying of COVID-19: a series of 40 cases including clinical, histologic, and virologic data*. *Modern Pathology*, 33(11), 2147-2155.
9. Guan, W. J., Ni, Z. Y., Hu et al. *Clinical characteristics of coronavirus disease 2019 in China*. *New England journal of medicine*, 382(18), 1708-1720.
10. Chai X, Hu L, Zhang Y. *Specific ACE2 expression in cholangiocytes may cause liver damage after 2019-nCoV infection*. *bioRxiv*. 2020. doi: 10.1101/2020.02.03.931766
11. Nardo AD, Schneeweiss-Gleixner M, Bakail M, et al. *Pathophysiological mechanisms of liver injury in COVID-19*. *Liver International*. 2021;41:20–32.
12. S Jonsdottir, MB Arnardottir, JA Andresson, *Prevalence, clinical characteristics and outcomes of hypoxic hepatitis in critically ill patients*, *Scandinavian Journal of Gastroenterology* 2021, doi/full/10.1080/00365521.2021.2005136
13. *Liverpool Drug Interactions Group, Interactions with Experimental COVID-19 Therapies*, 20.03.2020
14. GX Ortiz, G Lenhart, MW Becker, *Drug-induced liver injury and COVID-19: A review for clinical practice* *World Journal of Hepatology*
15. Muhović D, Bojović J, Bulatović A, et al. *First case of drug-induced liver injury associated with the use of tocilizumab in a patient with COVID-19*. *Liver International*. 2020;40:1901-1905
16. Olry, A. L Meunier, B Délire et al. *Drug-induced liver injury and COVID-19 infection: the rules remain the same*. *Drug Safety*. 43, 615–617 (2020)
17. Nessler, N., Launey, Y., Aninat, C. et al (2012). *Clinical review: the liver in sepsis*. *Critical care*, 16(5), 1-8.
18. Barazzoni R, Bischoff SC, Krznaric Z *ESPEN of expert statements and practical guidance for nutritional management individuals with SARS-CoV-2 infection*. *Clinical Nutrition*. DOI:10. 1016/j.clnu.2020.03.022
19. Marjot, T., Moon, A. M., Cook, J. A., et al. *Outcomes following SARS-CoV-2 infection in patients with chronic liver disease: an international registry study*. *Journal of hepatology*, 74(3), 567-577.
20. Wu, J., Song, S., Cao, H. C, et al. *Liver diseases in COVID-19: Etiology, treatment and prognosis*. *World journal of gastroenterology*, 26(1)